

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ**Бауыржан Жансая**

магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Қазақстан, Астана қ.

Бержанова Айгуль Мухамбековна

научный руководитель, ғылыми жетекші, э.ғ.к., Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ доценті, Қазақстан, Астана қ.

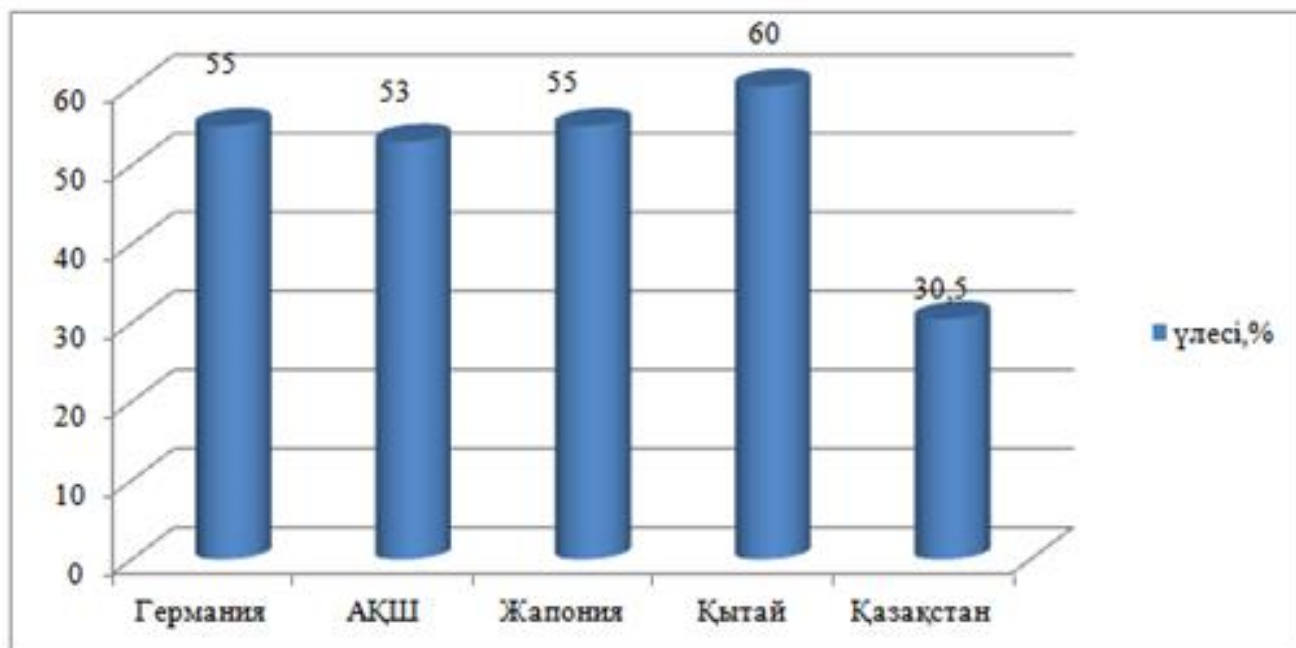
Шағын және орта кәсіпкерлік секторы дамыған экономиканың ажырамас, объективті қажетті элементі, экономикалық дамудың қозғаушы күштерінің бірі болып табылады, онсыз тұтастай алғанда экономика қалыпты өмір сүре алмайды. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының ЖІӨ қалыптастырудағы шағын және орта бизнестің үлесі 1/3-тен асады, бұл орта тапты қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді.

Әлемде шағын және орта бизнесті дамытуға көп көңіл бөлініп жатыр. Бұл секторды қалыптастырусыз нарықтық экономиканы құру және нығайту іс жүзінде мүмкін емес. Шағын мүмкіндікті кәсіпорындардың жалпы санындағы шағын және орта бизнеске жалпы ұлттық өнімнің 70-90% - на дейін келетін индустриалды дамыған елдердің тәжірибесі бойынша бағалауға болады.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму Бағдарламасының деректері бойынша, әлемде шағын кәсіпорындар саны барлық кәсіпорындардың жалпы санының 95% - ынан асады. Әлемдік экономикада мұндай кәсіпорындардың үлесіне жұмыспен қамтылғандардың 60% - дан астамы келеді, ал олардың ЖІӨ-дегі үлесі 50% - ға дейін жетеді [1, 76].

Әлемдік тәжірибе нарықтық қатынастардың қалыптасуы кезінде, әсіресе шағын және орта бизнес мемлекеттік қолдауды қажет ететіндігін көрсетеді. Бұл ретте шағын және орта бизнесті қолдаудың мемлекеттік саясатының нысаны мен мақсаты шешуші мәнге ие. Бұл туралы соңғы уақытта экономикада серпіліс жасаған көптеген елдердің тәжірибесі айтады.

Қазіргі уақытта Жапония, АҚШ, ЕО, Оңтүстік-Шығыс Азия және Латын Америкасы сияқты дамыған елдер шағын және орта кәсіпкерліктің өсуіне және дамуына мүмкіндік беретін экономикалық климатты құруға және қолдауға тырысады. Шағын және орта бизнеске үлкен көңіл бөлінеді, өйткені оның әртүрлі микро және макроэкономикалық көрсеткіштерге әсері, мысалы, ЖІӨ, несиеге сұраныс, мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі, халықты жұмыспен қамту және басқа да өте маңызды экономикалық шамаларға әсері өте зор болып табылады (сурет 1).

Сурет 1. Дамыған елдердегі ШОБ-тің ЖІӨ-дегі үлесі, %

Ескерту: сурет [3, 56] негізінде автормен құрастырылған.

Сурет 1-дегі статистикаға сәйкес, АҚШ-тағы ШОБ-тың жалпы ішкі өнімдегі үлесі 53%-ды құрайды. Көптеген зерттеушілер ШОБ-ті мемлекеттік қолдаудың шетелдік тәжірибесін зерттей отырып, АҚШ-ты шағын бизнесті дамытуда танымал көшбасшы ретінде бөледі, оның елдің ЖІӨ-дегі үлесі 23 миллионға жуық ШОБ кәсіпорындарының жұмыс істеуінен көруге болады.

АҚШ-тағы мемлекеттік қолдауды дамытудағы маңызды оқиғалардың бірі-1953 жылы бекітілген "шағын бизнес туралы" Заң, оның негізінде шағын бизнесті дамыту жөніндегі әкімшілік (SBA) құрылды.

SBA жұмысындағы басымдық шағын бизнесті дамытудың жалпыұлттық Стратегиясына қол жеткізу үшін келесі қызметтерді ұйымдастыру болып табылады:

- шағын бизнесті дамыту бағдарламаларын іске асырудың тиімділігін бақылау функциясы;
- даму сапасының коэффициенттері мемлекеттегі орташа деңгейден төмен болатын ел өңірлерінде бизнес-саласы кәсіпорындары санының өсуі үшін жағдай жасау;
- үкіметтік мүлікті сатып алуға және пайдалануға қолдау көрсету [3, 36].

Жапония тәжірибесі. ШОБ ЖІӨ-нің 55% - ын және өнеркәсіпте жұмыс істейтіндер санының 80% - ын қамтамасыз етеді. Жапонияда шағын және орта кәсіпкерлікті қолдаудың негізгі шаралары мыналар болып табылады:

- ШОБ жаңғырту үшін кредиттер мен жеңілдікті кредиттерге кепілдік беру және сақтандыру жүйесі арқылы қаржыландыру көздеріне қолжетімділікті жеңілдету (20 жыл мерзімге 1,05% мөлшерлеменен);
- зерттеулерді дамыту деңгейі бойынша жетекші рөлді Жапония технопарктері атқарады.

Жапондық технопарктердің шамамен 70% - ы өңірлердегі шағын кәсіпкерлік кәсіпорындарын қолдау үшін құрылған, бұл ретте олардың жалпы санының 58% - ы жоғары технологиялық өнім өндіруге бағдарланған [1, 156].

Қытай тәжірибесі. Шағын және орта бизнесті белсенді қолдау және алға жылжыту Қытай үкіметінің басымдықтарының бірі болып табылады. Қытайдағы барлық шағын және орта кәсіпорындарды басқару жүйесінде "ұжымдық басқару" бұрыннан қолданылып келеді, онда бірыңғай басқару орталығы іс жүзінде жоқ, бірақ China SME Online (СМЕО) қоғамдық ақпараттық қызметі жұмыс істейді. Ол ҚХР-ның барлық өңірлерінде өз қызметін жүргізеді, оның қызметтеріне күн сайын 200 000-нан астам клиент жүгінеді [2, 56]. СМЕО ақпараттық желісі шағын бизнес өнімдері нарығының жай-күйі, ШОБ сегменті шығаратын ең жоғары сапалы өнімдердің сипаттамалары туралы ең толық және қазіргі ақпаратты көрсетеді.

СМЕО елдің әртүрлі өңірлері мен қалаларындағы шағын және орта бизнес кәсіпорындарындағы бос жұмыс орындары туралы хабарлайды. Желі жұмыс іздеушілер туралы ақпарат жинайды және жұмыс берушілерге ұсынады, кәсіпкерлерге кеңес береді, техникалық және білім беру қызметтерінің кең тізімін ұсынады.

Германия тәжірибесі. Бұл елде ісін жаңа бастаған кәсіпкерлердің барлығы мемлекеттен 50 мың еуро көлемінде өтеу мерзімі 20 жыл жеңілдікпен несие алу мүмкіндігіне ие. Инновациялық және ғылыми қызметті мемлекет өте белсенді қолдайды, мемлекет мұндай қызметті жүзеге асырғаны үшін ШОК субъектілерінің шығындарын 40 мың еуроға дейін өтейді. Шок пен жоғары оқу орындары арасындағы коммерциялық ынтымақтастық тұрақты дамып келеді. Бүгінде Германияда түлектердің 80% - дан астамы өздерінің кәсіби қызметін шағын кәсіпорындарда бастайды [4, 76].

Шетелдік тәжірибені зерделеу көрсеткендей, шағын және орта бизнес жан-жақты және тұрақты мемлекеттік қолдауды қажет етеді деген ереже шағын және орта бизнесті дамытудағы табыстың міндетті шарты болып табылады. Заңнаманы қабылдау және орындау, нақты кешенді бағдарламалардың бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру маңызды рөл атқарады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. А. Балдина. Роль и место субъектов малого и среднего предпринимательства в современных экономических условиях// Вестник Удмурдского университета, 2018
2. Васюхин, О. В. О развитии малых и средних предприятий Китая// О Проблемы и перспективы экономики и управления : материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2017 г.)
3. Н. В. Коваленко, Т. А. Сулейманова. Отечественный и зарубежный опыт государственной поддержки малого и среднего предпринимательства// ЦИТИСЭ №2 (24) 2020 ISSN 2409-7616
4. Хусайнова А.Ф. Тенденции развития среднего и малого бизнеса в ЕС // Казан, 2017